

Öjenik Bağlamında Batı Ülkeleri'nde ve Türkiye'de Politika Yapımı Üzerine Karşılaştırmalı Analiz

A Comparative Analysis on Policy Making in Western Countries and Turkey in the Context of Eugenics

Ph.D. Candidate Ertuğrul Eryücel (Gaziosmanpaşa University, Turkey)

Abstract

The word eugenics was coined in 1883 by the English scientist Francis Galton, who took the word from a Greek root meaning “good in birth” or “noble in heredity”. Eugenics aimed to assist states in implementing negative or positive policies which would improve the quality of the national breed. The intensive applications of eugenic policies coincide between two World Wars. In the decades between 1905 and 1945, eugenics politics implemented in more than thirty countries.

The method of this study is based on a literature survey on the sources of the eugenic subject. The sources of the data are documents such as books, articles, journals, theses, projects, research reports about the politics and legal regulations of the countries on the family, population, sport, health and body. This study comparatively examines eugenic policy-making in Turkey and in Western countries: Britain, United States, France, Germany (1905-1945).

This study aims to discuss the relation of eugenic politics in countries with nation building process, ethnic nationalism, and racism. This is a basic claim that the eugenic practices in Turkey contain more positive measures and that there is no racial-ethnic content of eugenics in Turkey.

1 Giriş

Öjenik siyaset, nüfusun beden ve dimağ açısından sağlıklı unsurlarının çoğaltılması, sağlıksız unsurlarının ise azaltılması yoluyla insan soyunun geliştirilmesini amaçlayan politikalar toplamıdır. Öjenik düşüncenin geçmişi Eski Yunan düşünürlerine dek gitse de; kavram 1883 yılında Francis Galton tarafından ortaya atılmıştır. Öjenik düşüncenin kurucusu olan Francis Galton (1822-1911), eugenics kavramını Yunanca eu (iyi, normal) ve genic (doğurmak, mahsul, döl), kelimelerinden türetmiştir. Sözcük anlamıyla eugenics-öjenik “doğuştan iyi”, “soydan asil”, anlamlarına gelmektedir.

Uygulama açısından öjenik siyasetin iki boyutu vardır. Öjenikğin birinci boyutunu oluşturan pozitif öjenik, çoğalmasında arzu edilen seçkin bir neslin üremesine yardım etmeyi amaçlamaktadır. Öjenikğin ikinci boyutunu oluşturan negatif öjenik ise; irsen hasta-sakat olanlarla; dejenere, asosyal ve millet için tehlike teşkil edenlerin çoğalmasında engel olmayı amaçlamaktadır. Buna göre, nasıl nüfusun beden ve dimağ açısından kıymetli unsurlarının çoğaltılması teşvik ediliyorsa, nüfusun beden ve dimağ açısından kıymetsiz unsurlarının çoğaltılması engellenmeye çalışılır.

Öjenik politikalar 20. yüzyılın başından itibaren, özellikle de iki dünya savaşı arası dönemde, Avrupa ve Amerika kıtası ülkeleri başta olmak üzere, pek çok dünya ülkesinin aileye, nüfusa, sağlığa, spora ve bedene ilişkin politikalarında uygulama alanı bulmuştur. Öjenik dönemin otoriter-totaliter devletlerinde olduğu kadar, dönemin demokrat sayılan devletlerinde de etkili olmuştur. 1900'lerin başında ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanan öjenik politikalar, iki dünya savaşı arası dönemde hemen hemen tüm Batı ülkelerinde uygulama alanı bulmuştur.

İnsan neslinin geliştirilmesi konusunun çok boyutlu olması ve bunun ekonomik, sosyal ve siyasal reformlar gerektirmesi; öjenikği başta biyoloji, antropoloji, genetik, tıp, sosyoloji ve siyaset olmak üzere, birçok bilime konu yapmıştır. Her bilim dalı öjenikğe kendi perspektifinden yaklaşmakla birlikte; tüm bu çabaların arkasında daha büyük bir sorunsal vardır. Öjenik her şeyden önce modernite ve onun uzantısı olan ulus devlet anlayışının bir ürünüdür. 19. ve 20. yüzyıllar modern ulus devletler için kendi ulusunu inşa etme süreci olarak geçmiştir. İki dünya savaşı arası dönemde bu süreç doruk noktasına ulaşmıştır. Ulus devletler bu süreçte kendi ulusunu yaratabilmek için bütün araçları farklı formlarda kullanmışlardır. Öjenik politikalar iki dünya savaşı arası dönemde, ulus inşa sürecinin önemli bir aracı olarak ortaya çıkmıştır. Modern ulus devletler; bu amaca ulaşmak için evlilik kanunlarından, mali mevzuata, koruyucu sağlık hizmetlerinden kısırlaştırmaya, püerikültürden beden terbiyesine, kitle iletişim araçlarına ilişkin düzenlemelerden göç politikalarına kadar uzanan bir dizi araçtan faydalanmıştır. Öjenik, modern ulus devletinin oluşum sürecinde, devletin toplumu kontrol ettiği ve yeniden biçimlendirdiği politikalar bileşeni olarak ortaya çıkmıştır.

Bu çalışma, iki dünya savaşı arası dönemde Batı ülkelerinde ve Türkiye'de uygulanan öjenik politikaları incelemektedir. İncelemeye konu ülkeler Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa, Almanya ve Türkiye'dir. Çalışma, dünya ülkeleri ve Türkiye'deki öjenik uygulamaları benzerlikler ve farklılıklar üzerinden karşılaştırmalı olarak tartışmayı amaçlamaktadır. Buna göre; ülkelerdeki öjenik pratiğin negatif ya da pozitif yönü, modernite,

ulus inşa süreci, etnik milliyetçilik, ırkçılık olgularıyla ilgisi tartışılmaktadır. Bu çalışma, çok az sayıda çalışmanın bulunduğu öjenik siyaset anlayışına yeni bir kapı aralama gayretidir. Türkiye’deki öjenik uygulamaların daha çok pozitif tedbirler içerdiği, Türkiye’de öjenik ırkçı-etnik bir içeriğinin olmadığı bu tezin temel iddiasıdır. Bu teze göre; genç Cumhuriyetin modernleşme ve ulus inşa etme sürecinin/projesinin nüfus ve insan bedeni üzerindeki boyutunu oluşturan öjenik konusunda, Cumhuriyet yönetimi aşırılıklara kaçmamıştır. Türkiye’de o dönemde kısırlaştırma, hadımlaştırma, izalasyon, seçilmiş kişiler arası cinsel birliktelik, yabancılarla evliliği yasaklama-engelleme, ayrımcı göç politikaları gibi ırkı saflaştırmaya yönelik girişimler olmamıştır.

Bir ülkenin öjenik pratiğinin mâhiyetini belirleyen o ülkenin öjenik mevzuatı ve uyguladığı öjenik politikalarının içeriğidir. Bu açıdan bu tezin esas inceleme alanı (kapsamı); ülkelerin nüfus, beden, sağlık, spor, aile, evliliğe ilişkin yasal düzenlemeleri ile bunların politika düzeyinde uygulanmasıdır. Çalışmamızda konumuz gereği sıklıkla kullanacağımız temel kavramlar, “öjenik”, “Darwinizm”, “Lamarkizm”, “Sosyal Darwinizm”, “kalıtım”, “modernizm”, “ulus devlet”, “ulus inşası”, “ırk”, “ırk sağlığı”, “ırkçılık” ve “etnik milliyetçilik”tir. Bu çalışmanın yöntemi, 1918-1945 arası dönemde dünya ülkelerindeki öjenik politikaları konu alan kaynaklar üzerine yapılan bir literatür taramasına dayanmaktadır. Dolayısıyla çalışmaya temel oluşturan verilerin toplandığı kaynaklar; ülkelerin aile, nüfus, spor, sağlık ve beden üzerine politikaları ve yasal düzenlemeleri ile konu ile ilgili yerli ve yabancı dilde yazılmış kitap, makale, dergi, gazete, tez, proje, araştırma raporu gibi belgelerdir.

2 Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletleri’nde öjenik siyaset yasal bir program çerçevesinde yürütülmüştür. Amerika Birleşik Devletleri, öjenik yasalar açısından dünyanın en zengin örneklerinden biridir. Amerika Birleşik Devletleri’nde öjenik düzenlemeler ulusal hükümetin değil, eyaletlerin düzenlemesine konu olmuştur. ABD’de öjenik bağlamda ulusal düzeyde ele alınan tek konu göçtür. Diğer kıtalardan gelen göç dalgası federal bir mesele olarak kabul edilmiş ve ulusal düzeyde öjenik düzenlemeler sadece göç alanında çıkarılmıştır. Bunun dışında evlenme, boşanma, cinsel eğitim, sterilizasyon eyaletler düzeyinde ele alınmıştır (Kevles, 1986).

Amerika Birleşik Devletleri’nde öjenik siyaset daha çok istenmeyenlere yönelik negatif tedbirler çerçevesinde gelişmiştir. Amerika Birleşik Devletleri öjenik siyasetinin temel vurgusu ırkçılık üzerine olmuştur. Zorunlu kısırlaştırma ve göç yasaları büyük ölçüde ırkçı öğeler içermiştir. Göç kanunları ülkeye alınacak göçmenleri ırki niteliklerine göre bir tasnife tutmuş, otuzdan fazla eyalette kabul edilen zorunlu kısırlaştırma uygulaması ise, ırksal açıdan aşağı görülen gruplara yönelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri’nde Kuzey Avrupa’nın beyazları (Nordik ırk) üstün ırk olarak kabul edilmiş, Orta ve Güneydoğu Avrupa’dan gelenlerle birlikte; Asyalılar, Afrikalılar ırki açıdan düşün niteliklerle eşleştirilmiştir. Mendel çizgisinde gelişen Birleşik Devletler öjenik siyaseti asıl kan olarak nitelenen Kuzeyin beyazlarının çoğalmasını teşvik için her yola başvururken; diğer ırkların ülkede çoğalmasını evlilik yasaları, göçmen yasaları ve sterilizasyon yasaları gibi sert negatif tedbirlerle sınırlamıştır (Kühl, 2002).

ABD’de öjenik bağlamında ilk düşünülen konu evlilik olmuştur. 19. yüzyılın son çeyreğinde Amerikan eyaletlerinde alkolik, frengili, epileptik, zihinsel engelli kişilerin evliliklerine sınırlama getiren evlilik yasalarının kabul edildiği görülmüştür. Evlilik kısıtlaması getiren yasaların ilki; 1896 yılında Connecticut eyaletinde kabul edilmiştir. Yasa öjenik olarak unfit kabul edilenlerin evliliğini yasaklamış ve bu kişilerin evlilik dışı ilişkilerinin ise; asgari 3 yıl hapis ile cezalandırılmasına hükmetmiştir. Connecticut örneği diğer eyaletler için de model teşkil etmiş, bu yasaya benzer yasalar diğer eyaletlerde de kabul edilmiştir (Kevles, 1986).

ABD eyaletlerinde kabul edilen evlilik yasaları içinde ırklar arası karışımı-melezleşmeyi (anti-miscegenation laws) önlemeyi amaçlayan yasalar da vardı. Bu yasalar üstün Nordik ırk stoğunu korumak üzere kurgulanmıştır. Irklar arası ayrılığı en belirgin şekilde vurgulayan yasa, 1924 tarihinde Virginia parlamentosu tarafından onaylanan “Virginia Racial Integrity Act”tır. Bu yasa 1967 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. “Amerikan Yüksek Mahkemesi” (US Supreme Court) 1967 yılında yasaı Birleşik Devletler Anayasası’na aykırı bulmuştur. Bu tarihten itibaren ırklar arası evliliği yasaklayan yasalar diğer eyaletlerde de anayasa aykırılığı gerekçesiyle yürürlükten kaldırılmıştır (Lombardo, 1988)

Amerika Birleşik Devletleri’nde istenmeyenlere karşı düşünülmüş bir diğer öjenik tedbir göçmen kısıtlama yasalarıdır. Amerika Birleşik Devletleri kurulduğu tarihten itibaren yoğun göç alan bir ülkeydi. Bu yüzden ülke göç konusunda diğer ülkelere nazaran çok daha hassas davranmıştır. ABD’de öncelikle göç eden kişilerin niteliklerine çok büyük önem verilmiştir. Burada göç eden kişilerin yalnız muayyen bir sermayeye malik olmaları değil; bir takım bedeni, ruhi ve irsi niteliklere de haiz olmaları istenmiştir.

ABD’de kabul edilen Göçmen kısıtlama yasaları göçmenleri geldikleri yere göre hiyerarşik bir derecelendirmeye tabi tutmuştur. ABD göçmen yasaları beyaz Nordik ırkı iyi-gerçek vatandaş olarak kabul etmiş, bu ırkın korunmasını ve ulus içinde çoğalmasını hedeflemiştir. Bu hedef doğrultusunda Asyalılar ve Afrikalılarla birlikte; beyaz ırkın Alpin ve Akdenizli kolu da istenmeyen ve çoğalması engellenmesi gereken ırk grupları olarak tasnif edilmiştir (Spiro,2009). Bu doğrultuda, süreç ilk olarak 1882 yılında çıkarılan “Chinese Exclusion Act” (Çinlileri Dışlama Yasası) ile başlamıştır. Chinese Exclusion Act ile Çinlilerin ABD’ye göçü yasaklanmıştır. 1907 yılında Japonya ile yapılan “Gentleman’s Agreement” (Centilmenlik Antlaşması) ile Japonya vatandaşlarına sınırlar kapatılmıştır. 1917 yılında çıkarılan bir kanunla da Hintlilerin göçü yasaklanmıştır. Göçmen kısıtlama

yasalarının en kapsamlısı 1917 yılında çıkarılan yasadır. Bu yasa ile Slavların, İtalyanların, Yahudilerin, Polonyalıların, Çinlilerin ve Meksikalıların ülkeye göç etmesi kısıtlanmıştır. Bu yasa 1910'larda Doğu ve Güneydoğu Avrupa'dan Amerika'ya gelen yoğun göç dalgası karşısında Nordik ırkı koruma düşüncesini yansıtmaktadır (Ordovery,2003). 1924 tarihli "Immigration Act" (Göçmen Yasası) ise; yalnız beyazların Birleşik Devletler'e göçüne izin verilmiş; bu da 1920 nüfus sayımının verileri esas alınarak, ülke içindeki ataların toplam nüfus içindeki oranına göre sınırlandırılmıştır.

ABD öjenik amaçlarla zorunlu kısırlaştırma yasalarını çıkaran ve uygulayan ilk ülkedir. Amerikan sterilizasyon programının temel hedefi zihinsel engellilerdi ancak; birçok eyalette sağırılık, körlük, epilepsi, alkolizm, madde bağımlılığı da sterilizasyon programının kapsamına dâhil edilmiştir. Bununla birlikte ceza infaz kurumlarındaki tecavüz gibi bazı özel suçlardan mahkûm olmuş kişilerle, suç işlemeyi alışkanlık haline getirmiş kişiler de programa dâhil edilerek kısırlaştırılmıştır (Reilly, 1991).

Indiana, sterilizasyon yasalarının ilk kabul edildiği eyalettir. Aynı yıl Connecticut ve California eyaletleri de benzer yasaları kabul etmiştir. 1911 yılında Nevada, Iowa ve New Jersey eyaletleri de kısırlaştırma yasalarını kabul etmiştir. 1912 yılında ise, Kansas, Michigan, North Dakota ve Oregon eyaletleri kısırlaştırma yasalarını çıkarmıştır (Ordovery,2003). 1907 ile 1917 yılları arasında sterilizasyonu yasalaştıran eyalet sayısı on beşe çıkmıştır. 1930'lara gelindiğinde ise; sayı otuzları bulmuştur. Kevles (1986), 1935 yılına gelindiğinde Amerika Birleşik Devletleri'nde 20.000 insanın sterilizasyon yasaları çerçevesinde kısırlaştırıldığını ve bu sayının 10.000 yakınının sadece California'da gerçekleştiğini belirtmektedir. Kısırlaştırma Birleşik Devletler'de eyaletler düzeyinde ele alınmış ve uygulanmıştır. California en çok kısırlaştırmanın gerçekleştirildiği eyalettir. California'da sterilizasyon uygulaması 1963 yılına kadar devam etmiştir. Oregon'da ise kısırlaştırma kanunları 1980'e kadar yürürlükte kalmıştır.

3 İngiltere

İngiltere öjenik düşüncenin doğduğu ülkedir. İngiltere'de öjenik; içinde doktorların, antropologların, politikacıların, istatistikçilerin, biyologların ve akademisyenlerin bulunduğu eğitimli -profesyonel orta sınıf üyeleri tarafından savunulmuştur. İngiliz öjenik düşüncesi 20 yüzyılın başlarında ortaya çıktığı zaman büyük ölçüde profesyonel orta sınıfın istek ve endişelerini yansıtıyordu. Bu sınıf kentlerdeki yoksul insan sayısının hızla artmakta oluşundan büyük bir endişe duyuyordu. Öjenik düşüncüyü savunanlar, ahlaki, toplumsal, ekonomik ve demografik sorunların altında biyolojik faktörlerin olduğuna inanıyordu. Dejenere olarak tanımlanan bu gruplar, diğer bireyler için iktisadi bir yük olarak nitelendiriliyordu. Yoksullar hem genel iktisadi sorunların hem de kendi yoksulluklarının sorumlusu olarak görülüyordu (Mazumdar, 1980:206-209). Eğer bu sınıfların yüksek doğum oranları kontrol altına alınmazsa, yoksulluk, alkolizm, suçlar, cinsel hastalıklar gibi sosyal bozuklukların artacağı ve insanlığın evriminin tersine döneceği savunuluyordu (Alemdaraoğlu, 2006) İngiltere'de öjenik düşünce sanayi devriminin ya da daha geniş bir ifadeyle modernitenin yol açtığı krizlere ülke entelektüellerin çözüm bulma kaygılarını yansıtıyordu.

İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri Anglo-Saxon dünyada iki farklı öjenik siyaset anlayışını yansıtmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde öjenik devlet tarafından desteklenmiş ve yasal bir program çerçevesinde uygulanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde unfitlerin evliliğini kısıtlama, sterilizasyon ve göç bir devlet meselesi olarak kabul edilip yasalaşırken, İngiltere'de öjeniğe parlamento ve hükümet desteği sınırlı düzeyde kalmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde 1930'lara değin otuzdan fazla eyalet sterilizasyonu kabul edip, evlenmek isteyen herkesten zihinsel engeli olmadığına, madde bağımlısı olmadığına ve cinsel yolla bulaşan bir hastalık taşımadığına dair sağlık raporu isterken; İngiltere'de evlik kısıtlaması ve sterilizasyon hiçbir zaman yasalaşmamıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nin aksine, İngiltere'de öjenik mevzuat oluşmamıştır. Bu konudaki tek ve en önemli düzenleme, 1913 yılında yasalaşan "Mentally Deficient Act"tır. Bu yasa zihinsel engellilerin toplumdan ayrılarak çeşitli devlet kurumlarına kapatılmasına hükmediyordu. Yasa zihinsel hastalıkları açıkça belirtmiş ve bu hastalıkları taşıyanların toplumdan ayrılması konusunda devlet kurumlarına yetki vermiştir (Kevles, 1986).

İngiliz ve Amerika Birleşik Devletleri öjenik siyaseti arasındaki temel fark ırk ve sınıfa yapılan vurgu ile ilgilidir. Amerika Birleşik Devletleri'nin öjenik siyaset anlayışının temelinde "ırk" vardır. Amerika Birleşik Devletleri, kuzey Avrupa'nın beyazları ile çoğalmak istemiştir. Birçok eyalette kabul edilen göçmen kısıtlama yasaları bu amaca hizmet etmiştir. Diğer taraftan, sterilizasyon yasaları da büyük ölçüde unfit olarak nitelenen istenmeyen ırklara yönelmiştir. Öte yandan İngiliz öjenik siyasetinin temel vurgusu "sınıf" üzerine olmuştur. İngiltere'de ırkçı bir göç yasası hiçbir zaman kabul edilmemiştir. İngiliz öjenik uzmanları tüm güçlerini sosyal problem grubu olarak tanımlanan alt sosyal sınıfların kontrolü üzerine harcamıştır (Kevles, 1986) İngiltere'de melezleşmeyi önlemeye yönelik olarak ırkların karışmasını önleyici yasalar kabul edilmemiştir. İngiliz öjenik siyasetinin odak noktası ülke içindeki yabancı ırklar ya da ülkeye göç edecek göçmenler değil; ülke içindeki yerli alt sınıflar olmuştur. İngiltere'de öjenik modern, sanayileşmiş ve kentleşmiş bir ülkede işsizlik, fakirlik, alkolizm, madde bağımlılığı, hastalıklar ve suçla müptelalıkla anılan alt sınıfların çoğalmasını kontrol altına almak üzerine planlanmıştır (MacKenzie, 1976).

İngiltere’de gerek sol gerek sağ entelektüellerin öjenik konusuna yoğun ilgisine rağmen, devlet düzeyinde öjenik politikalar dönemin Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, İtalya gibi büyük devletleriyle karşılaştırıldığında çok sönük kalmıştır. İngiltere’de evlilik kısıtlaması, doğum kontrol, gönüllü sterilizasyon gibi öjenik uygulamalar yasalaşmamıştır.

İngiltere’de öjenğin siyaset düzeyinde etkili olamamasının sebebi, negatif öjenik tedbirlere karşı (unfitler için doğum kontrolü, evlilik kısıtlaması, sterilizasyon gibi) büyük kamuoyu desteğinin olmamasıdır. Büyük kamuoyu desteğinin olmaması siyasi karar mercileri üzerinde bu düzenlemelerin hayata geçirilmesi ya da politik karar olarak uygulanması noktasında caydırıcı olmuştur (Macnicol, 1989). İngiltere’deki öjenik siyasetin sınırlı düzeyde kalmasının sebebi Katoliklerin ve işçi sınıfının öjenik aleyhine muhalefetinden kaynaklanmıştır. İki savaş arası dönemde işçi sınıfı ülkede çoğunlukta ve bu sınıf öjenik karşıtıydı. İngiliz Öjenik Topluluğu (Eugenics Society) yüksek öjenik mirasla ilişkilendirilen orta ve üst sınıfların çoğalmasını arzuluyordu. Öjenik olarak fit görülen sınıflar üst ve orta sınıflardı. Bu sıralamada işçi sınıfı düşük genetik özelliklerle ilişkilendiriliyordu. İşçi sınıfı öjenikte hedefti. Bu yüzden işçi sınıfı öjenığe karşı cephe almış ve öjenik düzenlemelere karşı olmuştur. Bu durum öjenğin toplumun geniş kesimleri tarafından desteklenmesini imkânsız kılmıştır. Bu durum İngiltere’de doğum kontrol ve sterilizasyon konusunda siyasetçiler üzerinde caydırıcı bir etki meydana getirmiştir. Devlet öjenik düzenlemelere soğuk yaklaşmış ve öjenik siyaset İngiltere’de sınırlı düzeyde kalmıştır (Alemdaroglu, 2006).

İngiltere’de sterilizasyon tekliflerinin yasalaşmamasında Almanya’da yaşanan olayların da etkisi büyük olmuştur. 1930’larda İngiltere Almanya’daki Nazi rejiminin öjenik siyasetini yakından takip etmiştir. Öte yandan Almanya’da 1933 yılında kabul edilen sterilizasyon yasaları sonucu, sterilizasyon ve ötenazi alanındaki gayri insani ve tüyler ürpertici uygulamalar İngiliz basınında geniş yer bulmuştur. Almanya’da yürütülen sterilizasyon programının içeriği, İngiliz kamuoyunda büyük bir tepkiye neden olmuştur. Özellikle sol muhalefet, dini grupları da yanına alarak gönüllü sterilizasyon kampanyasına karşı bir propaganda faaliyetine başlamıştır. Onlara göre sterilizasyon, evlilik kısıtlaması Nazi uygulamalarıydı. İngiltere bu dönemde Nazi Almanyası’nın uyguladığı politikalar ile anılmak istemedi. Bu da İngiltere’de öjenğin ivme kaybetmesi anlamına geliyordu.

Sonuç olarak iyi örgütlü işçi sınıfının ve Katolik dini grupların sert muhalefeti ve Nazi Almanyası’ndaki uygulamaların kötü şöhreti İngiltere’de sterilizasyon, doğum kontrolü ve evlilik kısıtlaması alanında yürütülen kampanyaların yasalaşmasını engellemiştir. İngiltere’de düşünce alanındaki zenginlik yasal-politik alana yansımamıştır. Devlet öjenik düzenlemelere mesafeli durmuştur. İngiltere’de 1913 tarihli “Mental Deficiency Act” dışında öjenik mevzuat oluşmamıştır.

4 Almanya

İki dünya savaşı arası dönemde öjenik konusunda en dikkat çekici ülke Nazi Almanyası olmuştur. En radikal öjenik politikalar ve pratikler Nazi Almanyası’nda ortaya çıkmıştır. Weimar döneminde devlet nüfus meselesi ile ciddi şekilde ilgilenmiş ve birtakım önlemler almıştır fakat Almanya’da nüfus meselesi ile topyekün olarak ilgilenmek Nasyonel Sosyalizm iktidarı ile başlamıştır. Almanya’nın istikbalini nüfusun nicel ve nitel olarak inkişafında gören III. Reich Hükümeti, total/kapsamlı bir nüfus siyaseti yürütmüştür (Ete, 1941).

Almanya’da Nazi iktidarının konsolidasyonu ile birlikte, resmi söyleme egemen özgün bir ırksal ütopya öne çıkarılmıştır. Naziler milleti ilkel “volksgeist” ve “kan birliği”ne dayanan bir topluluk olarak görme eğilimindeydi. Nazilerin uzun vadeli hedefi ırksal hâkimiyetti. Aryan efsanesine dayanan Nazi iktidarının amacı, hem Büyük Alman İmparatorluğu’nu yeniden kurmak hem de Slavları üstün bir ırka tabi kılmak ve fiziksel-zihinsel engellilerin ve Çingenelerin ve her şeyden önce de Yahudilerin kökünü kazıydı. Savaş ve çatışmayı yücelten Nazizm’in düşmanlara ihtiyacı vardı. Bu düşmanların en önemlisi Yabancı milletlerdi. Yabancı milletlerin yeterince yakın ve somut olmadığı durumlarda ise; iç düşmanlar önem kazanıyordu. Irkçılık; Yahudiler ve Çingeneler gibi somut düşmanlara odaklanmıştı. Fakat daha genel bir kategori olarak toplumsal bilinçten yoksun oldukları iddia edilen asosyaller kategorisini de kullanmışlardır. Bu asosyal kategori dilenciler, evsizler, serseriler, zihinsel ve fiziksel engelliler, fahişeler ve cinsel sapıklardı. Bunlar genellikle aşağı bir ırka mensup kişiler değil; ancak yozlaşmaya yol açacak şekilde millet ya da ırkın temellerini zayıflattıkları düşünülen Almanlar’dı (Mosse, 2015).

Nazi ırkçılığı inşa edilirken doğaya/Tanrı iradesine atıf yapılıyordu. Buna göre doğanın yaşama iradesinin tüm biçimleri aynı yasaya tabi idi. Hiçbir hayvan kendi ırkından olmayan bir hayvanla çoğalmazdı. Kurt kurtla, balık balıkla, kartal kartalla çoğalırdı. Doğa yasası üstün bir ırkın aşağı bir ırkla birleşmesine karşı idi. İrkin karışımı Tanrı’nın/doğanın iradesine karşı işlenen bir günahı. İnsan iradesinin doğayı-Tanrıyı yenebileceği düşüncesi gülünç bir iddiaydı ve Yahudilere özgüydü. Melez ırklar dağa yasası gereği yenilmeye ve tarih sahnesinden çekilmeye mahkûmdu. Nazi ideolojisine göre; Aryanlar Tanrı-doğa yasası uyarınca üstün ırktı. Dünya üzerinde medeniyet namına ne varsa, Aryanlar tarafından yaratılmıştı. Medeniyet yaratan ve medeniyet yaratma potansiyeline sahip tek ırk Kuzeyin beyaz tenli, sarı saçlı, mavi gözlü Aryanlarıydı. Bu özellikleri doğuştan geliyordu. Bir başka deyişe Tanrı-doğa iradesinin bir sonucu idi. Aryan ırkın saflığını bozan, onun fiziki ve ahlaki çöküşünün tohumlarını atan her ideoloji ve inanç yok edilmeliydi. Bunun başında da Yahudiler ve bir Yahudi doktrini olan Marksizm geliyordu (Fontette, 1991).

Nazi Almanyası'nda öjenik üstün ırk, saf ırk yetiştirmek amacına yönelmiştir. Bu ülkede öjenik ırk içindeki yabancı unsurların soyunu kurutma, yabancılarla evliliği yasaklama, kitle halinde sürgünler, toplama kampları ve seçici cinsel ilişki gibi değişik versiyonları ortaya çıkmıştır. Nazi liderleri, ırklarının üstünlüğünü perçinlemek için hiçbir ahlaki ve insani kuralı tanımadan her çeşit uygulamaya girişmişlerdir. Öjenik Nazi liderleri tarafından Yahudi düşmanlığı ve saf ırk yetiştirme siyasetini haklı çıkarmaya yarayan bir araç olarak kullanılmıştır. Nazi öjenik politikası kitle halinde sürgünler, toplama kampları, seçici cinsel ilişki geniş bir sterilizasyon programı, kapsamlı bir ötenazi programı ile yürütülmüştür. Nazi öjenik politikası soykırımla sonuçlanmıştır. Naziler katliamlarını ırkçılık idealizmini ileri sürülerek haklı göstermeye çalışmışlardır. Nazi liderleri, Alman halkının kafasına Alman ırkının biyolojik olarak üstün olduğu fikrini yerleştirmek için her yola başvurmuşlardır. Sürekli bir propaganda, bedenlerini ve kanlarını her türlü pislikten uzak tutma, erkekçe bir iradenin ve doğurgan bir analığın aracı olarak bedenleri spor yaparak güçlendirmek gerektiği, okul çağından itibaren bütün Almanlara öğütlenmiştir (Erdem, 1976).

Almanya'da 14 Temmuz 1933 yılında kabul edilen "Genetik Yolla Geçen Hastalıkların Önlenmesi" başlıklı yasa irsi (genetik) hastalık taşıyan kişilerin zorunlu olarak kısırlaştırılmalarını öngörüyordu. Yasaya göre; irsi hastalık taşıyan kişiler ayrıntılı bir tıbbi muayeneden sonra kısırlaştırılabiliyordu. Kanunun işaret ettiği irsi hastalıklar şunlardı: akıl hastalığı, şizofreni, cinnet, irsi sar'a, ileri derece alkol bağımlılığı, anadan doğma körlük ve sağırılık, önemli ve irsi şekil bozuklukları (Akalin, 1939). Yasa Alman kadınların öjenik nedenler dışında kürtaj olmalarını da yasaklıyordu. Bu yasa kapsamında Nazi iktidarı boyunca yaklaşık üç yüz altmış bin kişinin kısırlaştırıldığı tahmin edilmektedir. Nazi yönetimi sadece irsi hastalıkları olanların kısırlaştırılmasıyla değil; Almanların ancak Ari biriyle evlenmelerini zorunlu kılmışlardır. Reichtag'ın 1935 Eylül'ünde Nürnberg şehrinde toplanıp kabul ettiği "Alman Kanı ve Onurunun Korunması Yasası", Ari ırktan olan Alman vatandaşlarının Ari olmayan biriyle evliliğini ve evlilik dışı ilişkisini yasaklıyordu. Yasa Alman vatandaşı olmayı Alman kanından olmaya bağlıyor; dinsel inançları önemli bulmuyordu. Yasaya göre; Almanlar yalnız ve yalnız Almanlarla üreme faaliyetinde bulunabileceklerdi (Mazower, 2003).

Bu yasanın uygulanmasına ilişkin verilen emirler Nazi liderlerinin genetik isteklerini ortaya koyuyordu. Nasyonal Sosyalist Parti evlilik konusu ile ilgili on maddelik bir emirname yayınlamıştır: 1-Alman olduğunu düşün, 2-Sihhatin yerinde olduğu takdirde evlen, 3-Vücudunu iyi muhafaza et, 4-Fikrini ve ruhunu sağlam tut, 5-Alman olduğun için ancak bir Alman veya Aryan ırka mensup biriyle evlen, 6-Evleneceğin zaman müstakbel eşinin soyunu-ecdadını araştır, 7-Sağlık aynı zamanda dış güzelliğin de şartıdır, 8- Evleneceğin kişide evlilik ortaklığı ara, 9-Sağlam nesil sağlam temellere dayanan evliliklerle hayat bulur 10-Milletin sürüp gitmesi üç veya dördüncü çocuktan itibaren gerçekleşir (Hakimiyeti Milliye, 26.08.1934).

Nazi rejimi ırk ayrımıyla ilgili Nürnberg yasalarının çıkmasının ardından, tüm evlenmelerde kamu sağlığı bürolarından, çocuklarının genetik olarak sağlıklı doğacağına ilişkin sertifika alınması zorunluluğunu getirdi. Böylelikle "ırkın sağlığına zarar verecek" evlilikler yasaklandı (Weindling, 1989)

Nazi öjenik politikası, 1 Eylül 1939'da tedavisi mümkün olmayan hastalara ötenazi uygulanması için verilen gizli bir emir ile ölüm-imha siyasetine dönüşmüştür. Bu gizli emir doğrultusunda zihinsel ya da bedensel engeli olan kişiler ötenazi programına tabi tutulmuşlardır. Nazi iktidarı, bu programı kamuoyundan gizleyebilmek için, İçişleri Bakanlığı'nda görevli küçük bir birim oluşturmuştur. Bu birim; tedavisi mümkün olmayan şizofreni, epilepsi, cinsel ve her türlü ruhsal rahatsızlığı olan hastaların isimlerini hastanelerden ve tedavi merkezlerinden gizlice alarak listeler oluşturmuş; daha sonra da bu hastaları ötenazi merkezlerine götürerek öldürmüştür. Bu işi organize eden birim, Berlin'deki "Tiergarten Caddesi" 4 numaralı adreste konuşlandığı için; bu programa "T-4" adı verilmiştir. 1940 yılı başında bu programa daha da ağırlık verilmiş, program kapsamında seksen bine yakın engelli ve hastanın öldürüldüğü tahmin edilmektedir (Proctor, 1988).

Nazi Almanyası'nda 1940'a kadar aşağı ırklara (özellikle Yahudilere) karşı alınan yaptırımlarla toplumsal yaşamın her alanı ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. II. Dünya Savaşı patlak verdiğinde artık toplama kampları aşağı kabul edilen ırkların onurunu kırmaya, onları mümkün olduğu kadar aşağılamaya ve nihayet onları gaz odalarına ya da krematoryumlara (insanların yakıldığı fırınlara) göndermeye hizmet etmiştir. Nazi öjenik pratiği dünyanın gördüğü en vahşi ırkçılık metotlarını içermiştir. Aşağı kabul edilen ırkların önceden tasarlanarak sistemli şekilde imha edilmesi yoluna gidilmiştir (Fontette, 1991).

5 Fransa

Fransa'da iki dünya savaşı arası dönemde ekonomik büyüme ve nüfus artış hızı yavaştı. III. Cumhuriyet yönetiminin en önemli politikası ise nüfus üzerinedir. Fransa hızla büyüyen Almanya'nın gerisinde kalmıştı. İki dünya savaşı arası dönemde Almanya'nın nüfusu muntazam artarken, Fransa'da nüfusun artış hızının çok düşük oluşu tereddidi, uluslararası yarışta bir gerilik olarak gösteriliyordu. 1935 yılında Fritz Neumark, Fransa'nın nüfus tenakusunun yaklaşık olarak bir asırdan beri devam ettiğini yazıyordu. Neumark'ın verdiği istatistiklere göre; 1800 yılında Fransa'nın 27 milyon, Almanya'nın 25 Milyon, İngiltere'nin 16 milyon nüfusu vardı. 1870 yılında Fransa 36 milyon, Almanya 41 milyon, İngiltere 32 milyon nüfusa ulaşmıştı. 1925'de ise, Fransa 42 milyon, Almanya 65 milyon İngiltere 49 milyondur. Fransa, Avrupa'nın bu üç büyük gücü arasında 130 yıl önce en fazla nüfusu olan

devlet iken; 1935’de an az nüfuslu devlet haline gelmişti. 1935 yılında İtalya’nın nüfusu ise 42 milyonu (Neumark, 1941).

1800’lü yılların başından itibaren Fransa’daki doğum oranlarının sürekli olarak düşmesi, ülkenin nüfus artış hızının Almanya, İtalya, İngiltere gibi dönemin güçlü Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında çok gerilerde kalması, nüfusun beden ve sağlık yapısına ilişkin verilerin –özellikle askeri muayenelerden elde edilen verilerin- ulusun biyolojik kalitesinin bozulduğuna işaret etmesi Fransa’nın öjenik tartışmalara ve öjenik bir siyaset anlayışına doğru yol almasının temel sebepleridir. Fransız öjenik siyaseti nüfusun nicelik ve nitelik olarak gerilemesi sorununa çözüm bulmak yönünde gelişmiştir. Ulusun biyolojik ve askeri olarak çökmesi tehlikesine karşı devlet öjenik tedbirlere yönelmiştir (Schneider, 1990).

Doğurganlık oranlarının Avrupa’nın büyük devletlerinden düşük olması Fransa’da pro-natalist politikaları zorunlu kılıyordu. Fransız öjenik siyaseti bu amaçla “doğurganlık” ve “püerikültür” üzerine kurulmuştur. Doğumları artırmak ve doğan bebekleri yaşatmak Fransız öjenik siyasetinin temel hedefini oluşturmuştur. Fransız öjenik siyaseti bir taraftan doğumları artırmaya çalışırken; diğer taraftan doğan ve doğacak çocukların yaşaması için anne ve çocuk sağlığı için tıbbi yardımda bulunulmasını içermekteydi (Turda-Weindling, 2007).

Fransız öjenik siyaseti Almanya, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri gibi çağdaşlarından oldukça farklı bir çizgide gelişmiştir (Schneider, 1982). Fransız öjenik siyaseti kısırlaştırma, ayırma, imha gibi negatif tedbirleri benimsemediği gibi, ırkçı bir içeriğe de sahip olmamıştır. Fransa’da öjenik millet sağlığını korumanın bir aracı olarak uygulanmıştır. Bu ülkede öjenik milleti hastalıklara karşı korumak, çocuk ölümlerini engellemek, çocuk bakım bilgisini geliştirmek, ortalama yaşam süresini ve yaşam kalitesini artırmak gibi amaçlara hizmet etmiştir (Turda-Weindling, 2007).

Fransız öjenik siyaseti hastalıkların ve yeteneklerin kan yoluyla geçtiğini savunan “Mendel” çizgisi yerine, kalıtımı geçmişteki ve gelecekteki çevresel koşulları da dikkate alarak açıklayan “Lamarck” çizgisini takip etmiştir. Bu çizgiye uygun olarak Fransa’da öjenik millet sağlığı anlamında kullanılmış ve daha çok pozitif öjenik tedbirler çerçevesinde gelişmiştir. Bu çerçevede kısırlaştırma, ayırma ve ötenazi gibi negatif tedbirler yerine, ulusun bakım, beslenme, barınma şartlarının iyileştirilmesi; salgın hastalıklarla mücadele, alkol ve uyuşturucu madde kalınımı ile mücadele, doğum kontrol yöntemleri ve kürtajla mücadele, çocuk bakım bilgisinin geliştirilmesi, başta alt gelir grupları olmak üzere tüm toplumsal grupların yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve özellikle doğum oranlarını artırmak üzerine bir sosyal güvenlik sisteminin kurulması gibi pozitif öjenik önlemlere başvurulmuştur (Schneider, 1990).

6 Türkiye

Genç cumhuriyetin modernleşme ve ulus inşa etme sürecinin/projesinin nüfus ve insan bedeni üzerindeki boyutunu oluşturan öjenik konusunda, Cumhuriyet yönetimi aşırılıklara kaçmamıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki öjenik uygulamalar etnik bir tabana dayanmamıştır. Türkiye’de o dönemde yaygın olan frengi hastalığı için evlenecek kişilerden istenen sağlık raporu (evlilik muayenesi) dışında; kısırlaştırma, hadımlaştırma, izalasyon, seçilmiş kişiler arası cinsel birliktelik, yabancılarla evliliği yasaklama-engelleme, göç politikaları gibi ırkı saflaştırmaya yönelik girişimler olmamıştır (Durgun, 2014).

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin en önemli politikası, nüfus politikası olmuştur. Bunun nedeni ülke nüfusunun durumuydu. Ülke nüfusu on yılı aşkın savaşlar sonucu kırılmıştı. Görkemli bir devir başarısız savaşlar, kaybedilmiş topraklar ve imparatorluğun çöküşüyle kapanmıştı. Türkiye nüfusu Osmanlı Devleti’nin son zamanlarından itibaren vatanın müdafaası uğrunda yapılan savaşlarla eriyip gitmişti Türkiye tarihinin yakın dönemi bu durumu özetlemektedir. Arapların, Arnavutların, Bulgarların, Yunanların, Ermenilerin isyanı, Balkan Savaşları, Trablusgarp Savaşı, I. Dünya Savaşı ve İstiklal Savaşı neticesinde koca imparatorluktan geriye yaklaşık 11-12 milyonluk bir nüfus kalmıştı. Ülke beden ve dimağın en güçlü unsurlarını bu savaşlarda kaybetmiştir (Akalin, 1939:11). Savaş ülkenin en güzide evlatlarını aldığı gibi, geride kalanlar da açlık, sefalet ve salgın hastalıkların pençesindeydi. Bu açıdan pro-natalist politikalar kaçınılmazdı. Bu amaçla cumhuriyetin ilk yıllarında evlenme ve doğum teşvik edilmiştir (Toprak, 2012).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye nüfusu çoğu batı ülkesinin nüfusu ile karşılaştırıldığında, ülkenin hemen hemen boş olduğunu görülmüyordu. 1925 Nüfus Sayımı’na göre; Türkiye’de kilometreye 18 kişi düşüyordu. Bu dönemde Türkiye yüzölçümünün 1/6 sı kadar olan Bulgaristan’da kilometre başına 58 kişi, yine Türkiye yüzölçümünün 1/6’sı kadar olan Yunanistan’da kilometreye 49 kişi, Türkiye yüzölçümünün 1/4’ü kadar olan Romanya’da kilometreye 62 kişi, Türkiye yüzölçümünün 1/3’ü kadar yüzölçümü olan Polonya’da kilometre başına 86 kişi isabet ediyordu (Nuri, 1941).

1935 yılında Fransa 42 milyon, Almanya 65 milyon, İngiltere 49 milyon, İtalya 42 milyon nüfusa sahipti. 1935 sayımına göre Türkiye’nin nüfusu 16 milyonu (Neumark, 1941). Bunun için cumhuriyetin en önemli politikalarından biri sağlık politikası olmuş ve halk sağlığına büyük önem verilmiştir. Nitekim bu politikalarla salgın hastalıkların önü büyük ölçüde kesilmiştir. Anadolu’da bebek ve çocuk ölümlerinin oranı görece düşürülmüş ve yaşam umudu yükselmiştir. Cumhuriyet idaresi bir taraftan doğumları teşvik ve doğumları kolaylaştırmak için birçok teşkilat ve organizasyon yaparken, diğer taraftan insanlarımızın uzun ve sağlıklı yaşamaları için de gereken

tedbirleri almıştır. Cumhuriyet idaresi altında öncelikli olarak ülkenin her köşesinde kol gezen sıtma, frengi verem gibi hastalıklarla ciddi surette mücadele edilmiş, çocuk ölümlerinin önüne geçmek için büyük gayretler gösterilmiştir. Bu meyanda bulaşıcı hastalıklara karşı mücadele, aşılama, korunma tedbirleri sayesinde ortalama ömür uzatılmaya ve vatandaşların genel sağlık durumlarının iyileştirilmesine çalışılmıştır. Halkın genel sağlık durumunu düzeltici önlemler alınmış; beslenme, barınma ve hijyen konularında halk bilimin ve fennin ışığında bilgilendirilmiştir (Toprak, 2012).

Ulusun istikbali gelecek nesillerde görüldüğü için devlet “püerikültür” konusuna çok büyük önem vermiştir. Cumhuriyet yönetimi çocuk bakım bilgisini geliştirmek ve çocuk ölümlerinin önüne geçmek için büyük gayret göstermiştir. Bu meyanda kızıl, kızamık, boğmaca suçüçeğı gibi bulaşıcı hastalıklara karşı aşı, serum ve diğere koruma usulleri yaygınlaştırılmıştır. Çocuğun gelişiminin sadece aileler tarafından değil; devlet tarafından da takip edilmesi için ülke genelinde iyi örgütlenmiş bir sağlık teşkilatının olmasına; çocuklara yönelik çocuk hastanelerinin, sağlık ocaklarının, çocuk dispanserlerinin, doğum ve çocuk bakım evlerinin, süt ve mektep çocukları bakım evlerinin, çocuk senatoryumlarının, çocuk kurtarma ve koruma yurtlarının, kreşlerin, görme, işitme ve konuşma yetisini kaybetmiş çocuklar için bakım ve eğitim kurumları gibi birçok kurumun ülke genelinde yayılmasına gayret edilmiştir. Bu kurumların ilk görevi çocukları hastalıklara karşı korumaktır. Dönemin sağlık politikası anlayışına göre; korumak tedavi etmekten önemlidir. Çocuğu hasta etmemek öncelikliydi, tedavi sonra geliyordu.

“Umumi Hıfzıssıhha Kanunu”nun 152. maddesi ile gebeliğe engel olacak ya da çocuk düşürmeye yarayacak her türlü araç ve gerecin ithali, dağıtımı ve satışı yasaklanmıştır. Buna paralel olarak, 1926 tarihli “Türk Ceza Kanunu”nda kürtaj ve çocuk yapmaya engel olacak diğere uygulamalar ağır ceza kapsamına alınmıştır. Türk Ceza Kanunu’nda kürtaja ilişkin maddeleri içeren kısmın başlığı eski yasada “Kasten Çocuk Düşürmek ve Düşürmek Cürümleri” iken, 1936’da bu kısmın başlığı “İrkin Tümlüğü ve Sağlığı Aleyhine Cürümler” olarak değiştirilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti’nde öjenik bağlamında düşünülmüş bir diğere tedbir ise beden terbiyesi ve spordur. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren devlet, beden eğitimi ve sporu bir program çerçevesinde ele almış ve beden eğitimi ve spor sadece okullarla sınırlı kalmayıp, gündelik yaşam pratiklerinin arasına da girmeye başlamıştır. Beden eğitimi ve spor alanında 1920’li yıllarda eğitimcilerin yetiştirilmesi için gerekli adımlar atılırken, 1930’lu yıllarda ise yapılan yasal düzenlemelerle her bir birey spor yükümlülüğü altına alınmaya çalışılmıştır. “Beden eğitimi mükellefiyeti”, genç Cumhuriyetin beden terbiyesi ve spor politikasının örgün öğretim kurumlarının ötesinde; geniş halk kitlelerini de hedeflediğinin an açık göstergesidir.

1930’ların ortasında ise tüm vatandaşlar için beden terbiyesi mükellefiyetinin getirilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi’nin 9 Mayıs 1935’te yapılan dördüncü kurultayınca onaylanan programının 50. maddesi okullarda, devlet kurumlarında, özel kurum ve fabrikalarda bulunanların, yaşlarına göre, beden eğitimi ile uğraşmak yükümü altına almacağını belirtir. Böylelikle okullarda, devlet kurumlarında ve özel kurum ve fabrikalarda bulunanlar, yaşlarına göre, beden eğitimi ile uğraşmak yükümlülüğü altına alınmıştır.

Beden terbiyesi ve sporun zorunlu bir devlet politikası haline gelmesi, TBMM’nin 1938 yılında kabul ettiğı “3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu” ile gerçekleşmiştir. Kanun, ihtiyaç duyulan herkesin milli savunma ve sağlık için “beden terbiyesi mükellefiyeti”ni zorunlu kılmaktaydı (Akin, 2004).

Devlet beden terbiyesi ve spor politikası ile yavuz ve gürbüz bir nesil yetiştirmeyi, uysal, sağlıklı ve üretken bedenler üretmeyi, ulusu savaşa ve milli müdafaaya hazırlamayı, ulusun genel sağlık durumunu iyileştirmeyi, zararlı alışkanlıklar ile mücadele yoluyla iktisadi verimliliğı sağlamayı amaçlıyordu. Bedenin terbiye edilmesi, zihnin disipline sokulması ve gençliğin karakterinin milli müdafa ve iktisadi kalkınma hedefleri doğrultusunda yeniden şekillendirilmesi devletin taşıdığı temel kaygılardı.

Bu gayretlerin olumlu sonuçları 1927 ve 1935 yıllarında yapılan nüfus sayımları ile ortaya çıkmış nüfus kısa zamanda hızla çoğalmaya başlamış ve bundan sonra da hızla çoğalacağının sinyallerini vermiştir.

7 Sonuç

19. ve 20. yüzyıllar modern ulus devletler için kendi ulusunu inşa etme süreci olarak geçmiştir. İki dünya savaşı arası dönemde bu süreç doruk noktasına ulaşmıştır. Ulus devletler bu süreçte kendi ulusunu yaratabilmek için bütün araçları farklı formlarda kullanmışlardır. Öjenik politikalar iki dünya savaşı arası dönemde, ulus inşa sürecinin önemli bir aracı olarak ortaya çıkmıştır. Modern ulus devletler; bu amaca ulaşmak için evlilik kanunlarından, mali mevzuata, koruyucu sağlık hizmetlerinden kısırlaştırmaya, püerikültürden beden terbiyesine, kitle iletişim araçlarına ilişkin düzenlemelerden göç politikalarına kadar uzanan bir dizi araçtan faydalanmıştır.

Bu süreçte her ülkenin öjenik pratiğı kendi yerel ve bölgesel koşulları başta olmak üzere; ülkenin amaçları, kaygıları, nüfusunun durumu, kaynakları, jeopolitik konumu gibi pek çok faktörün etkisiyle şekillenmiştir. Türkiye’nin söz konusu dönemdeki öjenik pratiğini, başta nüfusun durumu olmak üzere; cumhuriyetin hedefleri, kaygıları sosyal, siyasal, ekonomik ve askeri önceliklerine göre şekillenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti belli bir ülkeyi taklit etmekten çok, kendi iç ve dış dinamiklerine göre bir öjenik siyasal takip etmiştir. Türkiye’deki öjenik uygulamalar daha çok pozitif tedbirler biçiminde gelişmiş ve Türkiye’de öjenğin ırkçı-etnik bir içeriğı olmamıştır.

Türkiye'nin iki dünya savaşı arası öjenik pratiğini büyük ölçüde askeri ve ekonomik kaygılar şekillendirmiştir. Yeni kurulan Cumhuriyetin büyük ve dağınık sınırlarını korumak, vatani müdafaa etmek, ülke içindeki kaynakları layıkıyla işlemek için sayı ve kalite olarak yeterli bir nüfusa ihtiyacı olmuştur.

İki dünya savaşı arası dönemde, Cumhuriyet'in öjenik politikaları ile dışarıya dönük verilmek istenen mesaj, o dönem Batı bilim dünyasında Türk Milleti ile ilgili önyargılardan kaynaklanıyordu. Bu dönem Batı bilim dünyasında Türkler uygarlık-kültür dünyasına katkısı olmayan barbar bir millet olarak değerlendiriliyordu. Siyasi-askeri davasını İstiklal Savaşı ile kazanıp bunu Lozan ile taçlandırarak Türkiye, kültür-uygarlık davasında hak ettiği yeri ise; temelini "antropoloji" ve "arkeoloji" çalışmalarının oluşturduğu "Türk Tarih Tezi" ve "Türk Dil Tezi" (Güneş-Dil Teorisi) ile elde etmeye çalışacaktı. Öjenik politikalar ise söz konusu dönemde bu tezlerle uyumlu ve bu çalışmaların tamamlayıcısı olarak gündeme gelecekti. Cumhuriyetin öjenik siyasası, Türk milletinin beden ve dimağ açısından mütakâmil bir millet olduğunu Batı dünyasına göstermeyi amaçlıyordu. Cumhuriyet'in "yavuz ve gülbüz bir nesil yetiştirme projesi" bu hedefe yönelikti. Cumhuriyetle birlikte kurumsallaşan, çocuk bayramı, gençlik ve spor bayramı, güzellik yarışmaları ve spor müsabakaları bu kâmil neslin tüm dünyaya sergilendiği törenler olarak işlev görüyordu.

Kaynakça

- Akalın, 1938. Türk Çocuğunu Nasıl Yaşatmalı: Nüfus Siyasetinde Çocuk, İstanbul, Ahmet İhsan Basımevi.
- Akın, 2004. Gülbüz ve Yavuz Evlatlar: Erken Cumhuriyet'te Beden Terbiyesi ve Spor, İstanbul, İletişim Yayınevi.
- Alemdaroğlu, 2006. "Eugenics, Modernity and Nationalism", Social Histories of Disability and Deformity, Ed. David Turner and Kevin Stagg, London,-New York, Routledge.
- Durgun, 2014. Ulus İnşası ve Milliyetçilik, Ankara, Binyıl Yayınevi.
- Erdem, 1976. Suçlamalar 2, Ankara: Töre-Devlet Yayınevi.
- Ete, 1941, "Devletlerin Yeni Nüfus Siyasetleri", Nüfus Meselesi ve Nüfus Sayımı Hakkında Fikirler, Ankara, Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, s.102-113.
- Fontette, 1991. Irkçılık, Çev. Haldun Karyol, İstanbul, İletişim Yayınevi.
- Hakimiyeti Milliye, 26.08.1934
- Kevles, 1986. In The Name of Eugenics: Genetics and the Uses of Human Heredity, Berkeley and Los Angeles, University of California Press.
- Köhl, 2002. The Nazi Connection: Eugenics, American Racism, and German National Socialism, Oxford University Press.
- Lombardo, 1988. "Miscegenation, Eugenics, and Racism: Historical Footnotes to Loving v. Virginia", Davis Law Review, 21:2, p.421-452.
- MacKenzie, 1976. "Eugenics in Britain", Social Studies of Science, 3/4, p.499-532.
- Macnicol, 1989. "Eugenics and the Campaign for Voluntary Sterilization in Britain Between the Wars". Soc Hist Med, 2 (2), p.147-169.
- Mazower, 2003. Karanlık Kita, Çev. Mehmet Morali, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Mazumdar, 1980. "The Eugenists and the Residuum: The Problem of the Urban Poor", Bulletin of the History of Medicine, 54, p.204-215.
- Mosse, 2015, "Genel Bir Faşizm Teorisine Doğru", Karşılaştırmalı Faşizm Çalışmaları, Der. Constantin Iordachı, Çev. İsmail İlgar, İstanbul, İletişim Yayınevi, p.105-160.
- Neumark, 1941. "Zamanımızın Nüfus Meselesi", Nüfus Meselesi ve Nüfus Sayımı Hakkında Fikirler, Ankara, Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, s.174-190.
- Nuri, 1941. "Türkiye'de Nüfus Meselesi Ulusal Bir Davadır", Nüfus Meselesi ve Nüfus Sayımı Hakkında Fikirler, Ankara, Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, s.191-194.
- Ordover, 2003. American Eugenics: Race, Queer Anatomy, And The Science Of Nationalism. University Of Minnesota Press.
- Proctor, 1988. Racial Hygiene: Medicine Under the Nazis. Harvard University Press.
- Reilly, 1991. The Surgical Solution: A History Of Involuntary Sterilization in The United States. Johns Hopkins University Press.
- Schineider, 1990, "The Eugenics Movement in France 1890-1914", The Wellborn Science Eugenics in Germany, France, Brazil and Russia, Ed. Mark B. Adams, New York, Oxford University Press.
- Spiro, 2009. Defending the Master Race: Conservation, Eugenics, and the Legacy of Madison Grant, University of Vermont Press.

- Toprak, 2012. Darwin'den Dersim'e Cumhuriyet ve Antropoloji, İstanbul, Doğan Kitap.
- Weindling, 1989. Health, Race, and German Politics between National Unification and Nazism 1870–1945, Cambridge University Press.
- 3530 Sayılı Beden Terbiyesi Kanunu, 1938, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc018/kanuntbmmc018/kanuntbmmc01803530.pdf
- 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 1930, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.1593.pdf>
- 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu, 1926, <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/765.htm>